

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNÎ, AHLÂKÎ, EDEBÎ, MESLEKÎ AYLIK DERGİ

9. Cilt

Temmuz - Ağustos 1970

98 - 99. Sayı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
İsra', Mi'râc ve Modern İlimin Görüşü Çeviren: Dr. Süleyman ATEŞ	195
Abdullah İbn-i Mes'ûd ve Tefsirdeki Yeri Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU	202
Hadisler Arasında Tenakuz Mes'elesi Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT	205
İslâm Dini Huzur ve Saâdetin Kaynağıdır Lûtfi DOĞAN	210
Malazgirt Meydan Muharebesi Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU	213
Malazgird Meydan Muharebesi I-II (Şiir) Arif Nihad ASYA	216
Büyük Malazgird Zaferi'nde "Mânevî Kuvvetin Maddî Kuvvete Üstünlüğü" Rubâî	217
Ömer Râsîh ÖZTÜRKMEN	218
Prodüktivite ve Eğitim Assoc. Prof. Korkud ÖZAL	219
Türkiye Ekonomisinde Ziraat Yük. Müh. Turan UTKU	222
İslâmî Türk Edebiyatının Eski Mahsullerinde Sık Sık Adı Geçen Şahsiyetler Dr. Neclâ PEKOLCAY	228
Lebîd Süleyman TULUCU	231
Ordunun Duâsı M. Âkif ERSOY	235
Vakıf ve Vakfın Hükümleri Demirhan ÜNLÜ	236
İslâm'da İsmet İnancı Çeviren: Avni İLHAN	240
Kalbimizde Bulunan Fenâhklardan Mes'ûl müyüz? H. Fevzi AKSOY	244
Suallî - Cevaplı İlm-i Hâ! Bilgileri II Hazırlayan: M. Talât KARAÇİZMELİ	250
Fetvâ Eminleri	253
Haberler	254
Diyanet İşleri Başkan Vekili Lûtfi Doğan'ın "Doğum Kontrolü" İle Alâkah Beyânâtı	254
Org. Muhsin Batur'un Başkanlığa Teşekkür Mektubu	255
Diyanet İşleri Başkan Vekilimiz Sayın Lûtfi Doğan'ın Erzurum Gezisi Çok Güzel Geçti	255

VAKF

ve

VAKFIN HÜKÜMLERİ

Demirhan ÜNLÜ

A. Ü. İlahiyat Fakültesi
Kur'an-ı Kerim Okutmanı

Tecvîdin mühim kâidelerinden biri de VAKF ve onun hükümleridir. Kur'an-ı Kerim'i tilâvet ederken vakfla ilgili esaslara gösterilecek dikkat ve sadakat, mübârek lâfızların kulağa çok daha güzel gelmesini temin edecektir. Ayrıca okuyucunun, Kur'an'ın mânâ ve nahvine olan vukufiyetini gösterecektir. Çünkü; yeri geldiğinde arzedeceğimiz veçhile, vakfedilecek veya edilmeyecek yerlerin tâyini, mânâ ve gramer esasları dikkate alınarak yapılmıştır. Keyfî hareketlere itibar edilmiştir. Vakfın sâyesinde okuyucu da tilâvetini rahatça yapar.

Vakf; lûgat yönünden durmak demektir. Tecvîd ıstılâhında ise: Kelime üzerinde bir müddet sesi kesmekten ibarettir. Bu esnada nefes de alınır¹. Vakfın tarifini belli bir noktada ses ve nefesin kesilmesidir şeklinde yapmak daha derli toplu olur.

Sekt veya sekte ile vakf, birbirinden ayırmak gerekir. Sektelerde ses kesildiği halde nefes kesilmez. Vakf'ta ise her ikisi de kesilir.

Vakf esnasında dikkat edilecek hususlar vardır ki, bunlara vakfın hükümleri diyebiliriz.

Vakf ânında hareke üzerine durulmaz. Çünkü vakfta iskân vardır. İskân ise vakfedeceğimiz kelimenin harekeli son harfini sâkin kılmak veya cezmlî yapmaktır. Şöyle de diyebiliriz: Hareke üzerine vakf olunamayacağına binâen, son harfleri harekeli bulunan kelimeler dahi vakf halinde sonu sâkin olan kelimeler gibi okunur. Bu sükûn arızîdir. قُلْ اٰی وَرَبِّي

de nasıl vakfedilirse

مُتَّشَابِهًا مَثَانِي

de de aynı şekilde vakfedilir.

Âyet-i kerîmeleri okurken elbette vakf ihtiyacı duyulacaktır. Bu ihtiyacı giderirken harfle, kelime ile, hareke hattâ cümle ve mânâ ile ilgili bazı hususlara dikkat edilmesi lâzımdır. Âyet sonları veya âyetin herhangi bir noktasında vakf için, konulan özel işaretlerin neyi ifade ettiklerini bilmede fayda vardır.

(1) Şems el-Dîn Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed b. Âli b. Yusuf el-Cezerî: En-Neşr Fi'l-Kirâat el-Aşr, Mısır; c. I, s. 340.

Durak yerlerinin tasnif ve işaretlerine temas etmeden önce, bâzı mühim noktaları, nerede ve nasıl vakfedileceğini, tekrar kırâate devam ederken nasıl hareket edileceğini izâha çalışalım.

Kelimenin sonunda vakf için iki sâkinin birleşmesi hoş görülür. Üzerinde vakf yapılan harfin sahih harf, isim veya zamir olmasında bir beis yoktur.

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ

lâfz-ı celilelerindeki gibi. Bu cümlelerin sonunda vakf halinde son harfler cezmlî olmalı, vakfla beraber ortaya çıkacak diğer tecvid kaideleri de dikkate alınmalıdır.

Bir kelimenin sonunda iki üstün var ise vakf halinde sâkin bir elife çevrilir.

و بِنَاءً عَلِيمًا

kelimeleri bu kaideye göre olarak okunurlar.

كَلِمًا فِيمَا إِنَّمَا

gibi esasta iki kelime olduğu halde yazılıştaki tek kelime durumunda bulunan yerlerde birinci kelimedeki vakfetmek câiz değildir.

كِي فِي إِنْ

durulduğu zaman câiz olmayan yukarıdaki misâllerin birinci kelimeleridir.

Vasl halinde iki sâkinin bir araya gelmesinden dolayı kelimenin sonundan lâfzan hazfedilen med harfleri (ي، و، ا) lar; el-Kehf Sûresinde geçen

أَقِيمُوا حَاضِرِي عَلَى

kelimelerinde olduğu gibi

فَنِعْمَاهِي أَحَقُّهُوَ

misâllerinde olduğu gibi kelime; harekesi kendisine muvafık olan harekeli vâv yahut yâ harfi ile son bulursa vakf halinde med harfleri ortaya çıkar.

فَنِعْمَاهِي أَحَقُّهُوَ

gibi. İِنْ الْمَفْرِّ فِي غِيَابَتِ الْجَبِّ

da şedde olan kelimelerde durulduğunda şeddeyi âşikâr etmekte dikkatli olmak gerekir. Zîrâ vakf, tahfif mahalli olduğundan azıcık bir bahane ile şedde yok olabilir.

مِنْهُ gibi sonunda gâip zamiri olan

الْأَكْمَةِ gibi sonunda aslî harflerden

bulunan veya

de görüldüğü gibi tâ'dan tebdîl olmuş

harfinin bulunduğu kelimelerde vakfedildiğinde harfini belli etmekte hassasiyet gösterilmelidir.

Çünkü bu harf hifâ (خِفَا) harflerindedir. Az bir gaflet, harfin yok olmasına sebep olabilir.

Sonu hemze veya açık tâ harfi ile nihayet bulan kelimelerde, vakfedildiğinde son harfler belli edilerek okunmalıdır.

أَصْحَابِ السَّبْتِ السَّفَهَاءُ lâfızları gibi.

الصَّلَاةُ الْمُسَكَّنَةُ gibi kelimelerde

görülen hâ üzerine mevkûf tâ'lar vakf ânında

olarak, vasl halinde tâ olarak okunur. Kur'ân-ı Kerîm'de vakf ve vasl halinde kırâat imamlarının değişik vecihlerini üzerinde toplayan bâzı noktalar vardır. Bun-

لَهَا

el-Ahzâb Sûresinde bulunan

السَّبِيلَ الرَّسُولِ Dehr Sûresinde olan

قَوَارِيرًا ve سَلَسِلَ kelimeleridir.

Bir de muhtelif sûre ve âyetlerde raslanan müfret mütekellim zamîri olan

kelimesi vardır.

الْحَا kelimesinde bütün kırâat imam-

ları elif üzerine vakfederler.

الْكَافِ

gibi.

İbn Âmir, Ebû Ca'fer ve Ruveys dışında kalan imamlar aynı kelimeyi vasl halinde nûn harfine fetha vererek

... الْكَافُ هُوَ ; isimlerini zikrettiğim imamlar

ise elifli olarak الْكَافُ هُوَ şeklinde okurlar².

El-Ahzâb Sûresinde geçen الطُّنُونَا

الطُّنُونَا کelimelerinin son harfleri; Nafi', İbn Âmir, Ebû Bekr ve Ebû Ca'fer tarafından hem vakf hem de vasl halinde elifli olarak okunmuşlardır.

İbn Kesîr, Hafs, Kisâi ve Halef aynı kelimeleri vakf halinde elifli الطُّنُونَا

الطُّنُونَا olarak; vasl halinde elifsiz olarak الرَّسُولُ وَقَالُوا الطُّنُونُ هُنَالِكَ

الطُّنُونُ هُنَالِكَ şeklinde okurlar.

Kırâat imamlarından geriye kalan Ebû Amr, Hamza ve Yakup hazretleri ise vasl halinde de, vakf halinde de bu kelimeleri elifsiz olarak okurlar³.

الرَّسُولُ

السَّبِيلُ

Dehr Sûresinde bulunan سَلَّاسِلَا

ve قَوَارِيرَا کelimelerine gelince:

سَلَّاسِلَا Nafi', Hişâm, Halef, Kisâi ve Ebû Ca'fer tarafından vasl halinde tenvinli olarak سَلَّاسِلَا وَأَعْمَلَالَا

linde, vakf halinde ise elif üzerine vakfederek سَلَّاسِلَا şeklinde okurlar.

Bezzî, İbn Zekvan ve Hafs hazretlerinden vakf halinde iki rivâyet mevcuttur. Biri elif üzerine سَلَّاسِلَا olarak

vakfetmek, diğeri ise iskân ile سَلَّاسِلُ şeklinde vakfetmektir. Bu üç imam aynı kelimeyi, vasl halinde son harfine fetha vererek okurlar.

Kumbûl, Hamza, Ruveys ve Halef bu kelimeyi vakf halinde lâ'm'a cezm vererek

سَلَّاسِلُ şeklinde; Ebû Amr ve Ravh ise yazılışına ittibâen vakfı, elif üzerine yaparlar⁴.

قَوَارِيرَا کelimelerinin vakf ve vasl halinde kırâat imamlarınca okunuşları ise şöyledir:

Nafi', Ebû Bekr ve Ebû Ca'fer her iki قَوَارِيرَا kelimesinde vasl halinde ikincisi râ (ر) harflerine tenvin vererek

قَوَارِيرَا قَوَارِيرَا مِنْ فِصْنَةٍ gibi. Vakfını ise elif üzerine yaparlar.

قَوَارِيرَا gibi.

Vasl halinde, İbn Kesîr ve Halef birinci قَوَارِيرَا kelimesini tenvinli, ikincisini tenvinsiz olarak قَوَارِيرَا قَوَارِيرَا مِنْ

قَوَارِيرَا قَوَارِيرَا مِنْ şeklinde; vakf halinde ise birincisini elif

(2) Abdü'l-Ğânî ed-Dimyâtî eş-Şâfiî: İthaf; İstanbul 1285, s. 350.

Hâmid b. el-Hac Abdü'l-Fettah el-Pâlevî: Zübdetü'l-İrfan, İstanbul H. 1312, s. 84-85.

(3) İthaf, s. 430-431; Zübde, s. 111-112.

(4) Zübde, s. 139-140; İthaf, s. 528-529.

üzerine **قَوَارِيرًا** ; ikincisini elifsiz olarak **قَوَارِيرٌ** şeklinde okumuşlardır.

Ebû Amr, Hafs ve Ravh, İbn Kesîr ile Halef'in bu iki kelimedede vakf ânında yaptıkları veche iştirâk ederler. Ancak vasl halinde onlardan ayrılıp her ikisinin son harflerini tenvinsiz olarak okurlar.

İmam Hamza ve Ruveys her ikisinin de vakfını elifsiz olarak **قَوَارِيرٌ** şeklinde yaparlar⁵.

Mütekellim zamiri **أَنَا** kelimesinde yapılacak vakf, elif üzerine olacaktır. Vaslında ise nûn harfine fetha vererek okunur. Vakfındaki okunuş şekli

أَنَا vaslında okunuş şekli **أَنَّ** dir.

Şurasını unutmamak gerekir ki, vakf halinde bu kelimelerin sonuna bitişen elifler herhangi bir şeyden bedel olarak gelmiş değildir.

Kur'ân-ı Kerîm'de vakfın farz, vâcip veya haram olduğu bir yer yoktur. Ancak mânâyı kasten bozacak şekilde durmak yâni vakfetmek haramdır. Bir okuyucu

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ lâfz-ı celîlesini kırâat eder-

ken kasıtlı olarak **لَا إِلَهَ** dedikten sonra vakfederse günahkâr olur.

Bugün elimizde bulundurduğumuz Kur'ân-ı Kerîm'lerde okuyucuya kolaylık olsun maksadiyle birtakım durak işaretleri görmekteyiz. Bunlar âyetlerin veya cümlelerin mânâ ve gramer esasları dik-

kat nazara alınarak yerleştirilmiş rumuzlardır. Bir kısmı, o yerde muhakkak durmayı; bir kısmı, vakfetmemeyi; bir kısmı vakfın da vaslın da olabileceğini veya birinin diğerinden daha evlâ olduğunu ifâde ederler.

Secâvend olarak bildiğimiz bu işaretlerin kelimeler üzerine yerleştirilmelerinde eimmenin; mudâfun'ileyhsiz mudâf, üzerinde, fâilsiz fiil, mef'ulsüz fâil, habersiz mübteda, mevsufsuz sıfat, isimsiz inne ve ahavâtı, kâne ve ahavâtı, cevapsız zkasem, cezasız şartın, sılasız mevsûlün üzerinde vakf câiz olmaz görüşü⁶, şüphesiz dikkate alınmıştır.

Cezerî'nin kaydına göre Ebû Dâvud, Tirmizî ve daha başkalarının Ümmü Seleme'den rivâyet ettikleri bir hadîs-i şerîfe göre Peygamber (S.A.S.) Efendimiz'in Kur'ân'ı okurlar iken âyet âyet okuyup vakfettiğini, meselâ:

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

dedikten sonra duruyor, arkasından

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

âyetini okuyor ve yine duruyor, daha sonra da müteâkip âyeti okumuş olduklarını öğreniyoruz⁷.

Kısa âyetlerde bu tarzda okumak belki imkân dâhilindedir. Fakat tek nefesle sonuna kadar okunamayacak derecede uzun olan âyet-i kerîmeler mevcuttur. Bu durumda yapılacak iş, ne olmalıdır?

İşte bu soruya cevap mahiyetinde tecvid kitaplarında rasladığımız kayıtlara göre durak işaretleri vaz'edilmiş ve bununla ilgili iki yol seçilmiştir.

(5) Zübre, s. 140; İthaf, s. 529.

(6) En-Neşr, c. I, s. 230-231.

(7) En-Neşr, c. I, s. 226.

